

Innledning

Bærekraftig utvikling som tverrfaglig tema i skolen skal legge til rette for at elevene kan forstå grunnleggende dilemmaer og utviklingstrekk i samfunnet, og hvordan de kan håndteres. Bærekraftig utvikling handler om å verne om livet på jorda og å ta vare på behovene til mennesker som lever i dag, uten å ødelegge framtidige generasjoners muligheter til å dekke sine behov.¹

I 2020 trådte læreplanen «Kunnskapsløftet» (LK20) i kraft, med ny målformulering for bærekraft som vist i sitatet ovenfor. Den nye læreplanen skulle markere et takskifte med økt satsing på bærekraft i norsk utdanning. Et synlig uttrykk for dette i læreplanen var at bærekraft skulle inn som et tverrfaglig tema i de fleste fag i grunnskolen og i videregående skole. I tiden som har gått siden LK20 ble innført, har fokuset på undervisning i bærekraft økt både i lærerutdanningen og i barnehagelæreutdanningen. Det er også etablert et eget nasjonalt forskningsnettverk som jobber med temaet, Nasjonalt forskernettverk for bærekraft og utdanning (forkortet NABU), og det er utgitt nye lærebøker og forskningspublikasjoner om tematikken. Denne boken presenterer ny forskning på temaet og er tenkt som et bidrag til diskursen om hva som kjennetegner god bærekraftsutdanning.

Boken består av to deler. Den første delen er en generell del der det presenteres forskning på underlaget for norsk bærekraftsutdanning. Den andre delen presenterer forskning på konkrete prosjekt der en har prøvd ut og forsket på ulike former for bærekraftsundervisning på ulike nivå i norsk utdanning. Vi starter med forskning som er gjort på undervisning i barnehagen fortsetter med grunnskolen, deretter videregående skole og til slutt et kapittel om lærerutdanningen. Kapitlene som er presentert kan

---

¹ Kunnskapsdepartementet. (2017). *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen. Fastsatt som forskrift ved kongelig resolusjon. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020*. Udir. <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/>

leses både enkeltvis og som en helhet for den som vil danne seg et bilde av utviklingen i fagtradisjonen.

Del I, «Overordnende linjer», starter med kapitlet «Bærekraft utvikling: Hva er poenget?». Her utforsker forfatterne Ingjald Pilskog og Marianne P. Heggen selve begrepet *bærekraftig utvikling*. Gjennom seks samtaler med ulike aktører innen bærekraft, viser de at økologisk, sosial og økonomisk bærekraft både forstås som likeverdige og som trinn i en pyramide. De utforsker videre hva dette har å si for utdanning for bærekraft.

I det andre kapitlet, «Fra miljølære til bærekraftsundervisning: En øko-kritisk analyse av fagfornyelsen» analyserer Tom Sverre Bredal-Tomren dagens læreplaner (LK20) for å avdekke hvilke økopedagogisk tradisjoner som kommer til uttrykk i planverket. Han drøfter funnene i lys av en undersøkelse gjennomført blant ungdom som deltok i klimastreiken i 2019, og konkluderer med at ungdommene etterspør en mer politisk orientert og radikal tilnærming enn det læreplanen tilbyr.

Det tredje kapitlet har tittelen «Bærekraftig utvikling i norsk skoleforskning. En litteraturgjennomgang» og er en gjennomgang av forskningslitteratur om bærekraftig utvikling i norsk skole fra 2015 til 2022. Forfatterne Øyvind K. Mellingen og Irene Tollefsen peker på at det er gjort mye forskning i naturfagene og samfunnsfagene, men lite i de andre fagene. Det er også lite forskning på de laveste trinnene i grunnskolen. Forskningsfeltet som helhet har et tyngdepunkt mot økologiske hensyn (klima- og miljøspørsmål) og er i varierende grad kritisk til etablerte systemer. Forfatterne etterspør tekster som taler sterkere for transformasjon.

Det fjerde kapitlet, som også innleder bokens andre del «Konkrete erfaringer», har overskriften «Ut av barnehagen! Sosial og kulturell bærekraft gjennom ekspedisjoner i nærmiljøet» og er skrevet av Yvonne Bakken. I dette kapitlet drøfter hun hvorvidt vanlige barnehageaktiviteter kan sees på som bærekraftige. Forfatteren argumenterer i denne sammenhengen for at barnehagen bør komme seg utenfor «gjerdene». Hun finner at bevissthet rundt koblingen mellom samfunnsmessig læring og den sosiale dimensjonen ved bærekraft, bidrar til barns interesse for omgivelsene og dermed til at de bli aktører i og for lokalsamfunnet sitt.

Kapitel fem er skrevet av Anne M. Lynngård og Kari Grutle Nappen og har tittelen «Natur- og gårdsbarnehager – en arena for helhetlig læring og bærekraftig utvikling». I dette kapitlet undersøker forfatterne hvilken betydning det å delta i praktiske aktiviteter i hage og på gård har for barns tilknytning til natur, og hvordan dette kan kobles til utdanning for

bærekraft. Studien indikerer at barna kan få både handlekraft, kunnskap og en sterkere tilknytning til naturen når de får delta i meningsfullt gårds arbeid.

Kapittel seks, «Samisk tradisjonell kunnskap og utdanning for bærekraftig utvikling», av Mona Kvivesen, bygger på data samlet inn etter at en gruppe ungdomsskoleelever var med på høstsamlingene av rein i Finnmark. I etterkant intervjuet Kvivesen reineierne om hva de tenkte om betydningen av å la elever delta når reinen skal samles. Respondentene mente at elevene kan lære både om samisk kultur og språk, og at dette gav større innsikt i hvordan mennesket er innvevd i naturen. I kapitlet konkluderer hun med at reindriften kan tilby en viktig læringsarena for bærekraftsutdanning.

Det syvende kapitlet har overskriften «Teknologikonferanse – tilrettelegging for tverrfagleg undervisning om elektrisk energi» og er skrevet av Idar Mestad. Her presenterer han «Teknologikonferansen», et didaktisk design innrettet mot å gi naturfagslærere redskap til tverrfaglig undervisning om fossilfri energiproduksjon. Gjennom data samlet og analysert etter gruppesamtaler mellom lærerstudenter, identifiserer han ti kategorier for problemstillinger som opptar studentene knyttet til tematikken miljøvern, økonomi og teknologioptimisme. Funnene viser at studentene har positiv tro på miljøvern, men at de er bekymret for fremtiden til mennesker i fattige land. Mestad drøfter dataene i lys av kategoriene håp og tvil og viser hvordan dataene herfra bør påvirke fremtidige undervisningsopplegg.

Kapitel 8 har overskriften «Klimaundervisning som eget fag i skulen: Erfaringar med klima- og miljøfaget som prøvofag» og er skrevet av Per Jarle Sætre. Utgangspunktet for kapitlet er et pilotprosjekt ved Firda videregående skole, der de med tillatelse fra Statsforvalteren fikk prøve ut et nytt fag kalt klimaundervisning. Motivasjonen bak forsøket var et ønske om å lage et fordypningsfag om klimaendringene. I dette kapitlet presenterer forfatteren data og refleksjoner knyttet til hva som motiverte elevene til å ta faget og hva de tenker om klima og miljøspørsmål, samt utfordringene det innebærer at faget ikke hadde lærebøker. Forfatteren drøfter også hvorvidt det ville være fornuftig å etablere klima og miljø som eget fag i norsk læreplan.

Tittelen på kapittel 9 er «Friluftsliv i lærerutdanning – utvikling av respekt for natur og miljømedvit for ei berekraftig framtid». Her argumenterer Jørgen Nerland og Helga Aadland for at friluftslivet kan være en naturlig tverrfaglig plattform for undervisning relatert til miljøtematikk

i lærerutdanninger. Med et økosentrisk friluftspedagogisk perspektiv legger interaksjon med naturen til rette for naturopplevelser som kan utvikle menneske–natur-relasjonen og miljøbevissthet, ifølge forfatterne. Forfatterne drøfter hvordan dette kan øke forståelsen for hvorfor bærekraftig utvikling er viktig, samt hvordan en kan arbeide med dette i en pedagogisk kontekst.

Avslutningsvis er det på sin plass å opplyse om at denne antologien har blitt til gjennom ulike faser. Oppstartsfasen ble ledet Marianne Presthus Heggen og Idar Mestad. I 2021 overtok undertegnede ansvaret for gjennomføringen og ferdigstillingen av prosjektet, og ble dermed redaktør for boken. Både dere som tok initiativet til boken og deltok i ledelsen i første fase fortjener takk for innsatsen dere har gjort og for at dere gav meg tillit til å gjennomføre det dere hadde startet på. Jeg håper at boken vil bli til glede og inspirasjon for alle som jobber med og er opptatt av økt kunnskap om hvordan *utdanning i bærekraft* kan bli stadig bedre.

God lesing!

Tom Sverre Bredal-Tomren